Digital Parliament ของรัฐสภาไทยในบริบท World e-Parliament Conference

ชูชาติ พุฒเพ็ง *

บทนำ

ราวเดือนกันยายน ๒๐๑๗ ได้มีคณะทำงานชุดหนึ่งภายใต้หน่วยงานการประชุมสหภาพรัฐสภาหรือ IPU ซึ่งได้จัดการประชุมเป็นวาระพิเศษขึ้น ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อพิจารณาประเด็นการกำหนดบทนิยามและการเรียกถ้อยคำในชื่อ e- Parliament หรือรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ว่า จะยังคงสงวนคำนี้ไว้หรือไม่ โดยการประชุมคณะทำงานครั้งนี้มีคณะผู้แทนจากรัฐสภาประเทศสมาชิกฯ ประกอบด้วย อาร์เจนตินาบราซิล ชิลี เคนยา เลบานอน โมร็อกโก โปรตุเกส ศรีลังกา สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ สหราชอาณาจักรสหรัฐอเมริกาและแซมเบีย พร้อมด้วยคณะผู้สังเกตการณ์จากองค์กรระหว่างประเทศหลายองค์กร โดยมติของที่ประชุมคณะทำงานเห็นชอบให้คงเรียกชื่อ e-Parliament ไว้ และให้ถือเป็นชื่อหลักต่อไป โดยไม่ต้องคำนึงถึงข้อโต้แย้งกรณีว่าจะตัดอักษร e ออกหรือไม่[๑] เพียงการอ้างเหตุผลว่าอักษร e จะทำให้กลายเป็นปัญหาในอนาคตหรือไม่อย่างไร หรือหากนำระบบเทคโนโลยีแบบ Digitization มาใช้ ซึ่งแนวโน้มในปัจจุบันเน้นรูปแบบของเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหลัก จะกระทบกับคำเรียกชื่อนี้หรือไม่ ดังนั้น หากมองที่ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ย่อมเห็นชัดว่ามีรูปแบบการใช้งานครอบคลุมในทุกแขนง ทั้งการค้า (Commerce) การเงินการธนาคาร (Banking) การสื่อสาร (Communication) และอื่น ๆ อีกมาก ด้วยเหตุนี้หากพิจารณาขอบเขตภาระงานในมิติของรัฐสภา ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า สาระสำคัญของ e-parliament ไม่ได้อยู่ที่ชื่อระบบ ดังนั้น ที่ประชุมดังกล่าวจึงเห็นพ้องกันว่ารัฐสภาควรมุ่งเน้นที่การสร้างความเข้าใจร่วมกันบนหลักพื้นฐานของคำว่า e-Parliament หรือ รัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนกระบวนงานตามบริบทของรัฐสภา ซึ่งอาจมีชื่อเรียกที่ต่างกันก็ได้ ดังนั้น จึงไม่ควรมาถกเถียงกันในชื่อเรียก หรือเน้นว่าจะให้คงอักษรใดไว้ หรือตัดอักษรใดออก แต่ควรคำนึงถึงบริบทการใช้งานมากกว่า กล่าวคือ *รัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ในเชิงบริบท หมายถึง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ICT มาใช้ เพื่อปรับโฉมกระบวนงานของรัฐสภาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น* และมีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติหรือ UNDP

อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมฯ เห็นว่าในบางวาระอาจมีข้อสงสัยและข้อสังเกตหลายประการที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตได้ เหตุเพราะการเรียกชื่อหรือการกำหนดบทนิยามเรื่องหนึ่งเรื่องใด มักเกี่ยวเนื่องกับห้วงเวลา หรือหากเกิดกรณีมีการแก้ไขเพิ่มเติมย่อมกระทำได้ในอนาคต แต่เมื่อมองประเด็นนี้ในห้วงเวลานี้ย่อมไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ในทางปฏิบัติ เนื่องจากวิวัฒนาการด้านภาษา ย่อมมีพัฒนาการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ขณะที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศก็มีการพัฒนาอยู่ตลอดแบบไร้ขีดจำกัดเช่นกัน

---

* นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานภาษาสเปน เยอรมันและอาหรับ สำนักภาษาต่างประเทศ

๑ ทั้งนี้ โดยนัยว่า e จะหมายถึงแต่เฉพาะการเปลี่ยนผ่านกระบวนงานด้งเช่น กระบวนงานที่ผ่านระบบ e-Commerce, e-Content เป็นต้น

กรณีดังกล่าว ที่ประชุมฯ ยังเห็นว่าการสงวนคำนิยามให้คงไว้คงไม่มีผลกับการพัฒนาด้านระบบเทคโนโลยีใด ๆ ในอนาคต หรือหากต้องทบทวนแก้ไขบทนิยามใหม่ ๆ ย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะให้ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันได้ทั้งหมด ดังนั้น เมื่อคณะทำงานเห็นเป็นเช่นนี้ จึงมีมติเห็นชอบให้ยึดถือการเรียกชื่อ “e-Parliament” ว่าเป็นสิ่งที่เพียงพอ และจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางครอบคลุมทุกมิติ ทั้งข้อมูลองค์ความรู้ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การยึดหลักการมีส่วนร่วมตามวิถีประชาธิปไตย อย่างไรก็ดีไม่ว่าบทนิยามจะอธิบายสาระเชิงความหมายออกมาอย่างไรเป็นเรื่องสามัญทั่วไป แต่ที่ประชุมฯ ยังคงมุ่งเน้นถึงองค์ประกอบสำคัญของการเป็น e-Parliament ว่าจำเป็นต้องมี ๔ องค์ประกอบหลัก ดังนี้

๑. คน หมายถึง ผู้ใช้ระบบ และผู้รับบริการ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกรัฐสภา ข้าราชการ บุคลากรในวงงานรัฐสภาและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนย่อมมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ระบบเทคโนโลยีของรัฐสภาตามกฎ ระเบียบ ที่ได้กำหนดไว้

๒. กระบวนการ/วิธีการ หมายถึง กระบวนการทางรัฐสภาและกระบวนการทางการเมืองประชาธิปไตย ถือเป็นเจ้าภาพหลักในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อรองรับระบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของรัฐสภา

๓. เทคโนโลยีสถาปัตยกรรม หมายถึง การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งฮาร์ดแวร์ (Hardware) และซอร์ฟแวร์ (Software) รวมทั้งโปรแกรมใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบงานรัฐสภาสู่การเป็นรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์

๔. ข้อมูล หมายถึง ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับวงงานรัฐสภาในรูปแบบเอกสาร คลังข้อมูลที่สร้างไว้เพื่อการเก็บข้อมูล และการส่งออก หรือเผยแพร่ข้อมูลระหว่างกัน

ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนให้เป็นรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ e- Parliament ต้องมีหลักการที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดหลัก ๆ อาทิ การเปลี่ยนรูปแบบการทำงานผ่านระบบเทคโนโลยี ระยะเวลาการตัดสินใจ/นโยบาย ความโปร่งใส การเข้าถึงข้อมูล การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ/ลดต้นทุน ในขณะที่โครงสร้างขอบเขตการจัดวางระบบรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ ได้กำหนดขอบเขตในมิติของพื้นที่การทำงาน(Work Areas) ประกอบด้วย

๑. การเปิดเผยข้อมูล ความโปร่งใส และมีความรับผิดชอบ
๒. มีความร่วมมือระหว่างประเทศ
๓. มีช่องทางการติดต่อประสานงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชน
๔. จัดเตรียมทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี
๕. มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและนำสู่การปฏิบัติ
๖. การบริการด้านเทคโนโลยีให้แก่สมาชิกรัฐสภา
๗. การบริหารจัดการระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ของรัฐสภา

แม้การให้นิยามชื่อรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์จะเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในสถานการณ์ และองค์ความรู้ในปัจจุบัน แต่ที่ประชุมฯ คาดหวังให้ทุกฝ่ายหามุมมองที่เป็นนโยบายเชิงรุก วิสัยทัศน์ และพันธกิจ เพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นในการวางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของรัฐสภาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมกระตุ้นให้บุคลากรในวงงานรัฐสภามีบทบาทนำ และมีส่วนร่วมการเปลี่ยนผ่านเพื่อพัฒนาระบบการทำงานของรัฐสภาสู่การเป็น

รัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นทุกฝ่ายควรหันมาให้ความสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านในเชิงทัศนคติผ่านภาพลักษณ์และมุมมอง ดังนี้

๑. การเป็นรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ควรมองเพียงเรื่องของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือ ICT แต่เพียงด้านเดียว หากแต่ควรตระหนักรู้ว่าจะทำอย่างไรให้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนผ่านสู่รูปแบบการทำงานด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ สอดรับกับภาระงานและบริบทของรัฐสภา กระบวนงานตรากฎหมาย ยุทธศาสตร์ และการจัดทำต้นแบบเชิงระบบปฏิบัติการให้สอดคล้องกับบริบทของรัฐสภา

๒. การเชื่อมโยง หมายถึง กระบวนการที่เน้นการเชื่อมโยงบทบาทของบุคคลากรที่ใช้ข้อมูลระหว่างภายในรัฐสภาและนอกรัฐสภา โดยมุ่งหวังเป้าประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับความโปร่งใส การเปิดเผย และความรับผิดชอบ อันส่งผลกระทบวงกว้างกับประชาชนที่ได้สิทธิ์การเข้าถึงแหล่งข้อมูลของรัฐสภาและติดตามการทำหน้าที่ของผู้แทนปวงชน

๓. กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง มีต้นแบบเชิงบริหารจัดการให้ชัดเจน โดยอาศัยความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานภายนอก มีการเชื่อมโยงเทคโนโลยีระหว่างกันแบบองค์รวม พร้อมคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นภายใต้กรอบกระบวนงานของรัฐสภากับหน่วยงานภายนอกเป็นสำคัญ โดยข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาใช้ได้ตลอดเวลา หรือสามารถนำกลับมาอ้างอิงได้ตามสถานการณ์แบบต่างกรรมต่างวาระ

จากข้อมูลปฐมภูมิข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าทิศทางการพัฒนาสู่ความเป็นรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์เริ่มมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากผลการสำรวจความต้องการเพื่อประกอบการพัฒนาสู่การเป็นรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏในรายงานรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์โลกฉบับล่าสุดในปี ๒๐๑๘ พบว่า มีข้อสรุปเกี่ยวกับการจัดลำดับความคาดหวังในอีกสองปีข้างหน้าซึ่งอยู่ในช่วงปี ๒๐๒๐ มีการคาดหวังว่ารัฐสภาทั่วโลกจะเกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งการวางโครงสร้างระบบ และการให้บริการข้อมูลสารสนเทศไว้ ๕ อันดับ[๒] ดังนี้

๑. ร้อยละ ๗๐ ต้องการให้ขยายพื้นที่การเปิดเผยข้อมูลเชิงระบบ
๒. ร้อยละ ๖๑ ต้องการให้เพิ่มขีดความสามารถในการเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนสามารถเข้าถึง
๓. ร้อยละ ๖๑ ต้องการให้บริหารจัดการข้อมูลเอกสารที่ดีขึ้น
๔. ร้อยละ ๖๐ ต้องการให้มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประชาชนเพิ่มขึ้น
๕. ร้อยละ ๕๖ ต้องการให้ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับรัฐสภาประเทศอื่น ๆ
๖. ร้อยละ ๕๖ ต้องการให้มีระบบออนไลน์แสดงเอกสารเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้มากขึ้น

[๒] World e Parliament Report 2018 ,Inter-Parliament Union 2018, ISBN 978-92-9142-735-2

เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมส่งผลให้รัฐสภาไทยต้องแสวงหาทิศทางในการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานในระบบรัฐสภาและสร้างกระบวนการเปลี่ยนผ่านด้วยการวางกรอบแนวทาง เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์อย่างครอบคลุม ทั้งเชิงนโยบายและการวางโครงสร้างระบบ และดูเหมือนว่ารัฐสภาไทยได้ตระหนักถึงประเด็นเหล่านี้มากว่าทศวรรษ ตามข้อมูลรายละเอียดพัฒนาการของรัฐสภาไทยที่จะนำเสนอต่อไปนี้

การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของรัฐสภาไทย

ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา[๓] รัฐสภาไทยมีทิศทางที่ชัดเจนมุ่งหวังให้เกิดกระบวนการปฏิรูประบบการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัดรัฐสภา ทั้งการสนับสนุนภารกิจงานด้านนิติบัญญัติ และกระบวนงานทั้งหมดในวงงานรัฐสภา อีกทั้งยังตระหนักถึงการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐสภากับประชาชน จนนำสู่การแสวงหาปัจจัยสนับสนุนแนวความคิดใหม่ ๆ มุ่งเน้นการบริหารจัดการและการกำหนดนโยบาย เชิงการบริหารจนเป็นที่มาของกรอบแนวทางในการวางแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรทั้งระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดทิศทางการพัฒนาการและการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลแบบดิจิทัล ให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานพร้อมคาดหวังให้รัฐสภาไทยมุ่งสู่การเป็น (Digital Parliament & Smart Parliament) อันถือเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมาย อื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นโยบายของรัฐบาล นโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐–๒๕๖๔ แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของไทย ระยะ ๓ ปี ๒๕๕๙–๒๕๖๓ แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๖๓ เป็นต้น และล่าสุดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔ ให้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติในระดับองค์กรและเป็นหลักประกันกับทุกหน่วยงานภายในสังกัดสำนักงานฯ ในการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

---

[๓] ทิศทางการพัฒนาของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic Issues) ว่าด้วยการเสริมสร้างและพัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศมุ่งสู่การเป็นศูนย์ข้อมูลนิติบัญญัติ และรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ (e-Parliament) พ.ศ. ๒๕๕๓–๒๕๕๖

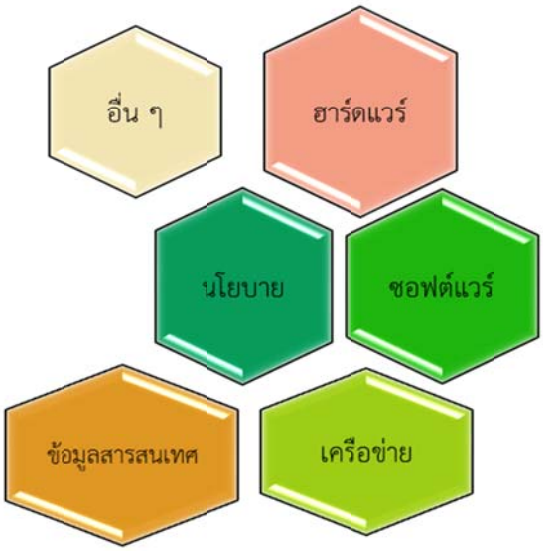

หลักการพื้นฐานของ e-Parliament

สำหรับแผนยุทธศาสตร์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑–๒๕๖๔ เน้นวิสัยทัศน์ให้สำนักงานฯ เป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงสุด (High Performance Organization) เพื่อสนับสนุนบทบาทภารกิจของสถาบันนิติบัญญัติแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการนี้ย่อมต้องมีการวางยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาองค์กรทั้งระบบอันหมายรวมถึงการพัฒนาบุคลากร และการมีส่วนร่วมจากประชาชน ซึ่งกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การวางยุทธศาสตร์พัฒนาองค์กรให้ก้าวไปสู่การเป็น Digital Parliament & Smart Parliament และให้ทุกหน่วยงานหันมาร่วมมือกันพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของรัฐสภาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับทิศทางของรัฐสภาในหลายประเทศที่โดยมากจะลำดับเป้าหมายในการติดต่อเชื่อมโยงกับประชาชนไว้ ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ๑) การให้ข้อมูลของรัฐสภาแก่ประชาชน ๒) การอธิบายทุกกระบวนการดำเนินงานของรัฐสภาแก่ประชาชน และ๓) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐสภา ซึ่งเป้าประสงค์ทั้งหมดอยู่บนพื้นฐานการใช้เทคโนลยีดิจิทัลในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐสภาถึงประชาชนโดยตรง ขณะที่สื่อสังคมออนไลน์เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นชัดเจนในปี ๒๐๑๖ ซึ่งกระแสการใช้สื่อสังคมออนไลน์ดูเหมือนจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการติดตามการถ่ายทอดสดการประชุมรัฐสภาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตกำลัง เข้ามาแทนที่ความนิยมจากการติดตามการประชุมรัฐสภาผ่านช่องโทรทัศน์แบบเดิม ๆ อีกด้วย ในขณะที่ผู้รับบริการและประชาชนได้รับข้อมูลสารสนเทศของรัฐสภาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และทันสมัย ตรงกับความต้องการ ดังนั้น หากวิเคราะห์ย้อนกลับไปตามพันธกิจที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๗–๒๕๖๓ ที่มุ่งเน้นให้รัฐสภาไทยขับเคลื่อนสู่การเป็น Smart Parliament ด้วยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน รวมถึงการบูรณาการและเชื่อมโยงกับระบบงานสารสนเทศและฐานข้อมูล ระบบงานของรัฐสภา จึงพบว่าการวางยุทธศาสตร์มีความสอดคล้องกัน เห็นได้จากการกำหนดแนวทางเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (e-Services) ให้แก่บุคลากรในวงงานรัฐสภาและประชาชน ด้วยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนางานบริการข้อมูลสารสนเทศทางนิติบัญญัติ

นอกจากนี้ แผนแม่บท[๔] ดังกล่าว ยังได้วางเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของรัฐสภา ทั้งสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เพื่อให้เกิดการรวมศูนย์ของฐานข้อมูลในส่วนที่มีเนื้อหาชุดข้อมูลเดียวกัน และให้มีการบูรณาการฐานข้อมูลที่จำเป็นร่วมกันโดยระบบงานด้านนิติบัญญัติของรัฐสภาสามารถเข้าถึงได้จากฐานเดียวกัน เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความคล่องตัว มีการเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ลดการซ้ำซ้อนทางระบบงานได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประชาชนผู้รับบริการที่มีกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ ๕ ของแผนแม่บทดังกล่าว ที่กำหนดไว้ว่า“Smart Services หมายถึง การพัฒนาระบบบริการข้อมูลด้านนิติบัญญัติทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Services) เพื่อให้บริการข้อมูลสารสนเทศสอดคล้องกับความต้องการและสร้างความพึงพอใจกับผู้ใช้บริการ ทั้งในส่วนของบุคลากรของรัฐสภา และประชาชน

ต่อมาสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้มีการจัดทำแผนพัฒนา Digital Parliament ของรัฐสภาระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑–๒๕๖๕) ที่จะกลายเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการข้อมูลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนราชการในสังกัดของรัฐสภาทั้งสองสำนักงาน ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยส่วนที่เป็นประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการประสานการมีส่วนร่วมแบบสองทาง (Two-way Communication) ทั้งการพัฒนาระบบและการกำหนดขอบเขตของข้อมูลรัฐสภากับประชาชนแบบบูรณาการ เพื่อสร้างช่องทางการให้บริการและเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบเทคโนโลยีเชื่อมโยงระหว่างรัฐสภากับประชาชน

แผนพัฒนา Digital Parliament ของรัฐสภาระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑–๒๕๖๕) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ภายใต้ขอบเขตของรัฐสภาดิจิทัล (Digital Parliament) หมายถึง องค์กรที่สามารถสร้างสรรค์และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเต็มศักยภาพในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรม ข้อมูล ทุนมนุษย์ และทรัพยากรอื่นใด เพื่อสนับสนุนงานด้านนิติบัญญัติ และได้กำหนดพันธกิจและเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์เอื้อให้ผู้รับบริการและประชาชนได้รับข้อมูลสารสนเทศของรัฐสภาได้อย่างถูกตอง รวดเร็ว และทันสมัย ตรงกับความต้องการในปัจจุบัน ดังนั้น ระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความสำคัญมาก และถือเป็นช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลดิจิทัลสู่สาธารณะ ในขณะเดียวกันยังเปิดให้บริการแก่บุคลากรในวงงานรัฐสภา รวมทั้งประชาชนทั่วไป มีส่วนร่วมในการติดตามการปฏิบัติงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตลอดจนกระบวนการตราพระราชบัญญัติ

นอกจากนี้ ระบบฐานข้อมูลของรัฐสภาที่เผยแพร่ให้ประชาชนเข้าถึงได้มี ๒ ประเภท ได้แก่ การเข้าถึงแบบทั่วไป และการเข้าถึงแบบจำกัด ซึ่งการกำหนดหมวดหมู่ของข้อมูลมีการจัดวางอยู่บนพื้นที่แสดงบนหน้าหลักของเว็บไซต์รัฐสภา www.parliament.go.th ซึ่งเป็นเว็บไซต์หลักและเป็นเว็บไซต์ทางการ ดังนั้น การเข้าถึงแหล่งข้อมูลในบางระบบจึงมีระดับการเข้าถึงไม่เท่ากัน สิ่งนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นว่ามีกระบวนการจัดลำดับความสำคัญทั้งเชิงความมั่นคงและความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลที่อาจแบ่งเป็นข้อมูลที่มีความเฉพาะสำหรับการปฏิบัติภารกิจภายในของสมาชิกรัฐสภาโดยตรง เช่น ระบบนับองค์ประชุม ระบบการออกเสียงลงคะแนน

[๔] แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๗–๒๕๖๓

หรือข้อมูลที่เป็นชุดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชนทั่วไป เช่น ระบบรายงานการประชุม หรือระบบห้องสมุดรัฐสภา ระบบบริหารจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการติดตามกิจกรรมและการทำหน้าที่ของผู้แทนราษฎรในแต่ละพื้นที่ของประเทศ เพื่อมาใช้อำนาจหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยอย่างเต็มที่ ซึ่งเว็บไซต์ทางการของรัฐสภามีการวางแผนผังเว็บไซต์ทั้งสาระ (Context) และเนื้อหา (Content) ได้อย่างลงตัว เน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านหลายช่องทางทั้งการถ่ายทอดสดการประชุมสภา การติดตามรายงานและบันทึกการประชุม รวมถึงข่าวประชาสัมพันธ์ทั่วไป ประมวลภาพและกิจกรรมของสมาชิกรัฐสภา การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ซึ่งมีระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของรัฐสภาเปิดให้บริการแก่สมาชิกและบุคลากรในวงงานรัฐสภา ตลอดจนประชาชนเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ทันสมัย ถูกต้อง รวดเร็ว

ระบบฐานข้อมูลออนไลน์ของรัฐสภาไทยที่เชื่อมโยงกับประชาชน

จากการศึกษาพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีสาระสนเทศของรัฐสภาไทยพบว่า มีการเปลี่ยนผ่านตามยุคสมัยและยกระดับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องแบบค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งมาสู่ช่วงเวลาที่ทุกฝ่ายเห็นถึงความจำเป็นในการวางแผนยุทธศาสตร์ และตัวชี้วัดระดับองค์กรให้มีผลใช้บังคับมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งระยะเริ่มแรกอยู่ในช่วงการจัดทำระบบฐานข้อมูลนิติบัญญัติ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ อันสะท้อนให้เห็นว่ารัฐสภาไทยมีการตื่นตัวและตระหนักรู้ถึงทิศทางการพัฒนาของระบบเทคโนโลยีสาระสนเทศของรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์โลก ส่งผลให้รัฐสภาไทยเริ่มมีการวางแผนยุทธศาสตร์ในระดับองค์กรเพื่อนำสู่การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสาระสนเทศ และการเตรียมความพร้อมอย่างครอบคลุมเพื่อบูรณาการและเชื่อมโยงการทำงานของทุกภาคส่วน ทั้งด้านการใช้เครื่องมือระบบเทคโนโลยี

รูปแบบ (Concept) องค์ความรู้ (Knowledge) ข้อมูล (Information) และบุคลกร (Officer) หวังยกระดับให้องค์กรมีระบบการปฏิบัติงานด้วยความเป็นมืออาชีพ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาระบบรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์โลกอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาและความคาดหวังของรัฐสภาทั่วโลกซึ่งอ้างอิงจากรายงานการประชุมรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์โลก (World e-Parliament Report) ได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในมิติของรัฐสภาทั่วโลกที่มีความก้าวหน้าต่อเนื่องและเป็นไปอย่างก้าวกระโดด[๕]

สาระสำคัญจากรายงานการประชุมรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์โลก (World e-Parlimanet Report)

๒๐๐๘

- สาระสำคัญของรายงานฉบับนี้เน้นประเด็นความเลื่อมล้ำระหว่างรัฐสภาในแต่ละประเทศ กรณีเกี่ยวกับงบประมาณที่ได้รับ/ช่องว่างระหว่างรัฐสภากับประชาชน/ความขาดแคลนระบบเทคโนโลยีที่เอื้อให้บรรลุเป้าหมายได้จริง

๒๐๑๐

- สาระสำคัญของรายงานฉบับนี้เน้นการกำหนดบทนิยามรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ (e-Parliament) โดยคาดหวังให้รัฐสภาแต่ละประเทศมีการวางรูปแบบเชิงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้เด่นชัด ภายใต้เสาหลักสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วม วิสัยทัศน์ แผนยุทธศาสตร์ ระบบบริหารจัดการ แหล่งทรัพยากรด้านเทคโนโลยีที่เพียงพอ

๒๐๑๒

- สาระสำคัญของรายงานฉบับนี้เน้นเรื่องความท้าทายของพัฒนาการด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารที่เป็นไปแบบก้าวกระโดด ขณะที่รัฐสภาต่าง ๆ ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้อันมีผลกระทบต่อการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากประเทศที่เจริญกว่ามีการกำหนดให้ใช้ระบบ XML (ย่อมาจาก Extensible Markup Language คือ ภาษาหนึ่งที่ใช้ในการแสดงผลข้อมูล โดยการกำหนดรูปแบบของคำสั่งภาษา HTML เป็นมาตรฐาน

๒๐๑๖

- สาระสำคัญของรายงานฉบับนี้ให้น้ำหนักความท้าทายของรัฐสภาไปที่ยึดปัจจัยภายนอกเป็นกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งสื่อสังคมออนไลน์และบบเว็บไซต์หลักที่ประชาชนใช้เป็นช่องทางการเข้าถึงระบบงานรัฐสภา และติดตามการทำงานของสมาชิกรัฐสภาได้อย่างสะดวก ขณะเดียวกันประเทศที่มีรายได้น้องยังคงพบปัญหาเดิม ๆ คือ ขาดระบบการจัดการที่ดี ขาดการสนับสนุนงบประมาณเพื่อโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี

[๕] รายงานที่อ้างอิงจากการประชุมรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์โลก(World e-Parliament Report) เป็นรายงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในมิติของรัฐสภา ซึ่งเป็นการจัดทำรายงานและตีพิมพ์แบบภาคต่อ (Series) เริ่มตั้งแต่ปี ๒๐๐๘ และเว้นช่วงมาจนมาออกเป็นรายงานอีกครั้งแบบต่อเนื่อง ในปี ๒๐๑๐, ๒๐๑๒ ๒๐๑๖ และ ล่าสุดปี ๒๐๑๘

หากวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากรายงานการประชุมรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์โลก (World e-Parliament Report) ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่า มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งในเชิงโอกาสและความท้าทายในการกำหนดรูปแบบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในวงงานรัฐสภา ซึ่งโดยมากต่างถ่ายทอดผลการศึกษาที่สะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ และประเด็นด้านงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีและการสื่อสารให้อยู่ในวงจำกัดด้วยเช่นกัน ไม่เฉพาะเรื่องงบประมาณอย่างเดียว ยังมีประเด็นเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ต้องการเผยแพร่ หรือแม้กระทั่งจุดยืนและท่าทีขององค์กรในฐานะผู้ให้บริการยังไม่เปิดกว้างเท่าที่ควร ทั้งที่หากพิจารณาในมิติของความเป็นสถาบันนิติบัญญัติในชื่อรัฐสภา ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่ารัฐสภา คือ สถาบัน/องค์กร ที่เป็นหน่วยงานราชการมีบทบาทอำนาจหน้าที่สำคัญเชิงอำนาจนิติบัญญัติ และเป็นศูนย์กลางของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น มุมมองของรัฐสภาโลกจึงเน้นให้ห้องสมุดคือศูนย์กลางคลังสมองและความริเริ่มใหม่ ๆ ทั้งยังเป็นแหล่งทรัพยากรทางวิชาการขององค์กรในการบริหารจัดการ การเผยแพร่ข้อมูล และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระบบงานรัฐสภาและกระบวนการตรากฎหมายอย่างแท้จริง และประเด็นที่เป็นที่กล่าวถึงอย่างกว้างขวางในทุกรายงานว่าด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศของรัฐสภาย่อมหนีไม่พ้นประเด็นความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศที่รายได้สูงกับประเทศที่มีรายได้ต่ำ อันมีผลต่อการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของรัฐสภาโดยปริยาย

สำหรับรายงานฉบับล่าสุดซึ่งออกเผยแพร่ในปี ๒๐๑๘ มีสาระสำคัญมุ่งเน้นเกี่ยวกับนวัตกรรม (Innovation) และการวางต้นแบบหรือ Model เพื่อให้เกิดรูปแบบใหม่ ๆ ที่รัฐสภาของทุกประเทศสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ ทั้งการจัดหมวดหมู่ การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยกำหนดให้มีการจัดทำแบบสำรวจแบบครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย

- ภาพรวมและการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- โครงสร้างพื้นฐาน การบริการ การกำหนดแอพลิเคชั่น (Application) และการฝึกอบรม (Training)
- การวางระบบและการให้กำหนดมาตรฐานการสร้างคลังเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวกับสถาบันนิติบัญญัติ
- การให้บริการห้องสมุดและการวิจัย
- เว็บไซต์ของรัฐสภา
- การติดต่อระหว่างรัฐสภากับการมีส่วนร่วมของประชาชน

อย่างไรก็ตาม รายงานฉบับปี ๒๐๑๘ ได้แสดงถึงผลการสำรวจแนวโน้มและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสมาชิกรัฐสภา ซึ่งพบว่าสมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่ใช้การสนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านอุปกรณ์พกพาในการเข้าถึงข้อมูล และติดตามกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวงงานรัฐสภาและกระบวนการนิติบัญญัติ แต่ประเด็นสำคัญที่เป็นคำถาม คือ แนวทางการใช้ระบบเพื่อเข้าถึงข้อมูลนิติบัญญัติ รวมทั้งการให้บริการระบบได้แสดงผลเอกสารข้อมูลใดบ้าง และผลสำรวจส่วนใหญ่พบว่าช่วง ๒–๓ ปี ที่ผ่านมาระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์เอื้อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านระบบเครือข่ายภายในองค์กรนิติบัญญัติทั้งเอกสารการประชุม กระบวนการตรากฎหมาย คลังเอกสารกฎหมาย นอกจากนั้น ยังมีการสำรวจส่วนบุคคลที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะสมาชิกรัฐสภา ซึ่งพบว่าสมาชิกรัฐสภาสามารถเข้าถึงเอกสารยังมีการสำรวจส่วนบุคคล

ที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะสมาชิกรัฐสภา ซึ่งพบว่าสมาชิกรัฐสภาสามารถเข้าถึงเอกสารของรัฐสภาทั้งกระบวนการตรากฎหมาย ระบบงาน ระเบียบวาระ การการแก้ไขเพิ่มเติม การยื่นญัตติ การเสนอ การรายงาน โดยร้อยละ ๕๕ สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่จากช่องทางการให้บริการผ่านระบบเครือข่ายของสำนักงานสังกัดรัฐสภา ขณะที่ราวร้อยละ ๓๓ เข้าถึงข้อมูลจากสำนักงานใหญ่ของพรรคที่สังกัด หรือสำนักงานย่อยในเขตพื้นที่ ขณะที่กลุ่มอื่น ๆ พบว่าในทุกสมาชิกรัฐภา ๑ คนมีสมาชิก ๑๐ คน หรือร้อยละ ๑๑ เข้าถึงแหล่งข้อมูลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์จากระบบเครือข่ายของสำนักงานสังกัดเขตพื้นที่ของตนเองหรือเครือข่ายในบ้าน หรืออุปกรณ์โทรศัพท์แบบพกพา

ทั้งนี้ รายงานฉบับล่าสุดที่ออกในปี ๒๐๑๘ ยังได้แสดงผลการสำรวจแนวโน้มของการสนับสนุนโดยรัฐสภาในทุกมิติ ทั้งการพัฒนาระบบ ยกระดับพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและช่องทางการเปิดเผยข้อมูล และการสนับสนุนข้อมูลขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ขณะที่รัฐสภาไทยได้จัดวางระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ครอบคลุมและให้มีความสอดคล้องกับหมวดหมู่ที่รัฐสภาประเทศต่าง ๆ ได้วางแนวทางไว้เพื่อดำเนินการด้านการจัดเตรียมข้อมูลและเตรียมความพร้อมให้บริการข้อมูลแบบองค์รวม โดยผลการสำรวจของรัฐสภาทั่วโลกในปี ๒๐๑๘ เพื่อสะท้อนถึงประเด็นต่าง ๆ ที่รัฐสภาได้ดำเนินการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแบ่งเป็นการดำเนินการที่รัฐสภาสนับสนุนให้ดำเนินการบ้างแล้ว และส่วนที่คาดหวังว่าจะดำเนินการ ปรากฏตามหัวข้อต่าง ๆ ตามแผนภาพแสดงต่อไปนี้

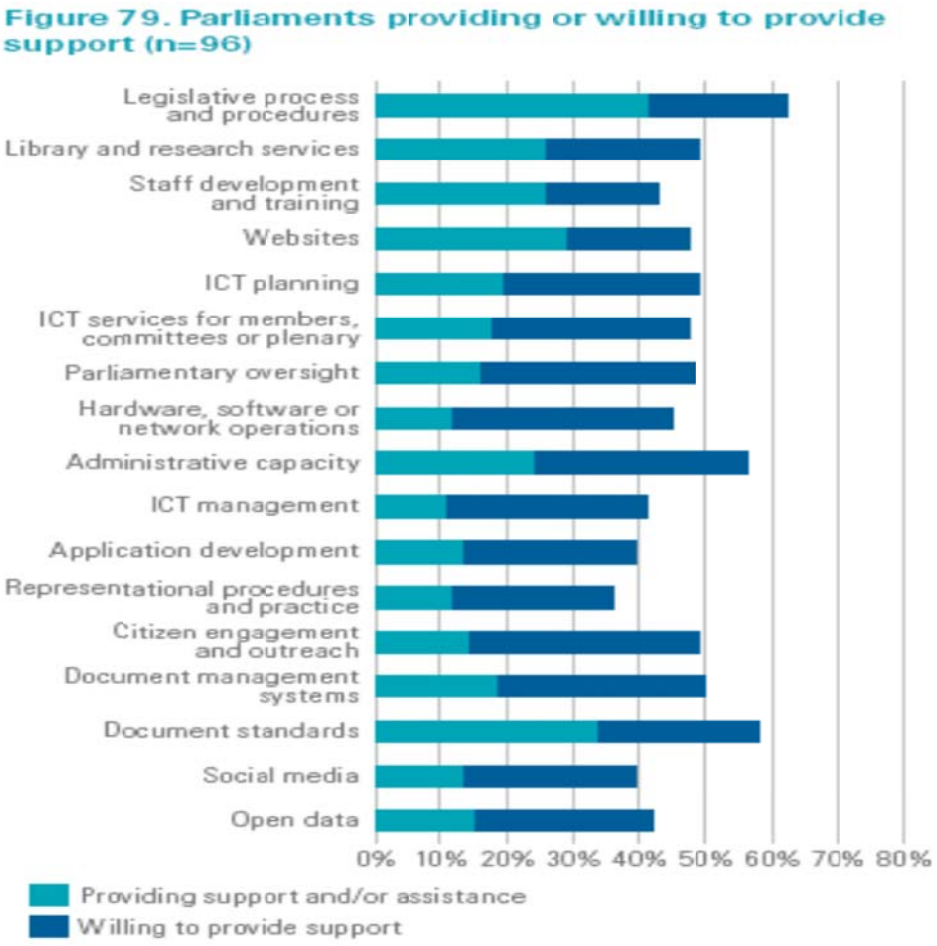

World e-Parliament Conference 2018

ส่วนมิติการเชื่อมโยงระหว่างรัฐสภากับประชาชน พบว่ามีช่องทางมากมายที่ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับภารกิจของฝ่ายนิติบัญญัติและกระบวนงานต่าง ๆ ในวงงานรัฐสภา ตลอดจนกิจกรรมของสมาชิกรัฐสภา โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบในการนำเข้าข้อมูลและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ พร้อมจัดลำดับการเข้าถึงแหล่งข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังคงเปิดพื้นที่สำคัญให้ประชาชนสามารถนำเสนอความเห็นและการแสดงออกทางความคิดผ่านช่องทางการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย หรือการแจ้งเรื่องราวร้องทุกข์ โดยรัฐสภาไทยได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวอย่างมาก สอดคล้องกับการจัดลำดับข้อมูลที่รัฐสภาทั่วโลก เห็นควรให้มีพื้นที่สำหรับประชาชนมีส่วนร่วมตามที่รัฐสภาทั่วโลกได้จัดลำดับไว้ ดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ประเด็น	๒๐๑๘ ร้อยละ	๒๐๑๖ ร้อยละ
๑	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย/ กระบวนการตรากฎหมาย	๖๘	๗๔
๒	การอธิบายขั้นตอนกระบวนการ/การดำเนินการของรัฐสภา	๖๘	๖๔
๓	การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเมืองระบบรัฐสภา	๖๑	๖๒
๔	การมีส่วนร่วมของประชาชนกับกระบวนการการตัดสินใจ (Decision Making) ตามระบบงานรัฐสภา	๒๙	๒๖
๕	การมีส่วนร่วมของเยาวชนคนรุ่นใหม่กับบทบาทรัฐสภา	๒๒	๑๔

World e-Parliament Conference 2018

จากข้อมูลที่ได้แสดงข้างต้นกอปรกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจทิศทางการส่งเสริมให้นำระบบเทคโนโลยีสาระสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในกระบวนงานของรัฐสภาทั่วโลก ย่อมชี้ให้เห็นแนวโน้มของการพัฒนาระบบดิจิทัลของรัฐสภาทั่วโลกได้ในหลายมิติ ซึ่งถือเป็นก้าวย่างสำคัญสู่การปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารจัดการแบบยุคเดิมให้เป็นยุคใหม่ ภายใต้ชื่อ e-Parliament หรือรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ ที่เน้นการวางระบบเครือข่ายให้ครอบคลุมทุกมิติแบบองค์รวม ยิ่งหากมองในมุมของสมาชิกรัฐสภาทั่วโลกตามการสำรวจที่ปรากฏในรายงานฉบับปี ๒๐๑๘ พบว่าสมาชิกรัฐสภาที่มีอายุน้อย และเป็นคนรุ่นใหม่มักใช้เครื่องมือสื่อสารด้วยระบบดิจิทัล เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) บล็อก (Blog) เว็บไซต์ (Website) ที่สร้างขึ้นและลงทะเบียนของตัวเอง สำหรับใช้เป็นช่องทางในการสนับสนุนภารกิจงานที่เกี่ยวกับกระบวนงานนิติบัญญัติ และคนรุ่นใหม่มักนิยมถ่ายทอดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของรัฐสภา รวมถึงแสดงความเห็นเพื่อเชื่อมโยงกับประชาชนโดยตรง เห็นได้จากการสำรวจความคิดเห็นและพฤติกรรมของสมาชิกรัฐสภารุ่นใหม่ที่ใช้ระบบเทคโนโลยีผ่านระบบดิจิทัลมาใช้ในการทำงานและการเชื่อมโยงกับประชาชน นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มที่ใช้

โทรศัพท์มือถือ มีสัดส่วนสูงคิดเป็นร้อยละ ๙๖ และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต และมีสัดส่วน ๓ ใน ๔ ของสมาชิกรัฐสภาทั่วโลกหันมาใช้ e-mail เป็นหลัก และตามด้วยสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, WhatsApp ขณะที่ร้อยละ ๗๑ นิยมใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์แสดงความเห็น และเขียนข้อความสะท้อนให้เห็นการปฏิบัติหน้าที่ของตนในรัฐสภา รวมถึงการนำเสนอบทบาทของตนในฐานะผู้แทนปวงชนในการลงพื้นที่ และร่วมทำกิจกรรมกับประชาชนในเขตพื้นที่ที่ได้รับเลือกตั้งถือเป็นความก้าวหน้าและความท้าทายในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในมิติของรัฐสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน

บทสรุป

แม้คำว่า e-Parliament จะคงเป็นชื่อที่ให้คงไว้ในความเห็นของคณะทำงานรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้กรอบการประชุมสหภาพรัฐสภาหรือ IPU และดูเหมือนว่าจนถึงขณะนี้ยังไม่มีการให้บทนิยามตายตัวก็ตาม แต่มีสิ่งหนึ่งที่ทุกฝ่ายเห็นตรงกัน คือ *“รัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีองค์ประกอบหลัก ๔ ประการ และต้องเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในกระบวนงานของรัฐสภาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐาน”* ขณะที่รัฐสภาไทยได้เกาะติดประเด็นเหล่านี้และตระหนักถึงแนวทางการพัฒนา เพื่อปรับรูปโฉมการทำงานในระบบรัฐสภาให้ก้าวทันรัฐสภาของนานาอารยประเทศ

ดังนั้น คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนา Digital Parliament ของรัฐสภาจึงเห็นพ้องกันในการกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศระยะ ๕ ปี (๒๕๖๑–๒๕๖๕) โดยให้ถือเป็นกรอบหลักให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรสามารถขับเคลื่อนสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายองค์กร และยุทธศาสตร์สำนักงานฯ พ.ศ. ๒๕๖๓–๒๕๖๕ โดยเน้นมิติด้านการวางประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญ คือ การพัฒนาองค์กร ให้ก้าวสู่การเป็น Smart Parliament ด้วยการยกระดับองค์กรให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนผ่าน และพัฒนาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาโดยตลอด ทั้งนี้ การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของรัฐสภาไทยในช่วงตลอดทศวรรษที่ผ่านมา พบว่ามีการพัฒนาอย่างเป็นระบบแบ่งออกเป็นระบบหลัก ๆ ประกอบด้วย

- ระบบวิทยุ โทรทัศน์รัฐสภาดิจิทัล

☞ ใช้สื่อดิจิทัลเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกรัฐสภา/ผู้ทรงคุณวุฒิในแวดวงของกฎหมายหรือบรรดาผู้สนใจการเมืองในระบบรัฐสภา

- เว็บไซต์หลักของรัฐสภาไทย มีระบบฐานข้อมูลให้บริการ แบ่งออกเป็นระบบฐานข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ๓๙ ระบบ และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ๔๔ ระบบ

☞ เชื่อมโยงและบูรณาการแหล่งข้อมูลภายในของรัฐสภา/องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบรัฐสภาที่มีลำดับการเข้าถึงทุกภาคส่วนทั้งสมาชิกรัฐสภา ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ บุคลากรในวงงานรัฐสภา และประชาชน

- ระบบเครือข่ายภายในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (e-office)

☞ เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภายในสังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

- แหล่งความรู้ของรัฐสภาผ่านสื่อสังคมออนไลน์

☞ เชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรทางวิชาการของรัฐสภากับบุคลากรสังกัดรัฐสภารวมถึงประชาชนทั่วไป

ทั้งนี้ พัฒนาการทั้งหมดมุ่งเน้นให้เกิดระบบและการนำทางเพื่อให้มีรูปแบบการบริหารจัดการเอกสารข้อมูลรัฐสภาให้จัดอยู่ในประเภทเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการให้บริการกับบุคลากรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในวงงานรัฐสภา และภายนอกรัฐสภา โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมีการคาดหวังและตอบสนองยุทธศาสตร์องค์กร เพื่อรองรับให้รัฐสภาปรับโฉมก้าวสู่ความเป็น Smart Parliament ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งการเพิ่มขีดสมรรถนะในการสนับสนุนภาระงานของสมาชิกรัฐสภา การเปิดให้บริการแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และเพิ่มช่องทางเพื่อให้มีการเชื่อมโยงระหว่างรัฐสภากับประชาชนผ่านเครือข่ายสารสนเทศของรัฐสภา ซึ่งมีการจัดวางเครือข่ายแบบบูรณาการ และจัดทำระบบรองรับความต้องการอย่างครอบคลุม สมาชิกรัฐสภา ข้าราชการสังกัดรัฐสภา บุคลากรในวงงานรัฐสภา และประชาชนที่สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการจัดทำระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่มีความหลากหลาย ทั้งแบบระบบปิด และระบบเปิดเพื่อให้บริการข้อมูลสารสนเทศและสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ในทุกระดับ ทั้งนี้ การวางระบบและการกำหนดยุทธศาสตร์ของสำนักงานฯ ได้ผลักดันให้มีการพัฒนาสมรรถนะและศักยภาพของบุคลากรด้านสารสนเทศของรัฐสภาไทยควบคู่ไปด้วยอันถือเป็นความท้าทายด้านการปฏิบัติงานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของรัฐสภาทั้งการบริหารจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และการสืบค้นแบบหมวดหมู่ หรือแบบทั่วไป การเข้าถึงข้อมูลระเบียบวาระ/รายงานการประชุม และการสืบค้นทรัพยากรห้องสมุดของรัฐสภาที่มีระบบเครือข่ายให้บริการรองรับแบบครอบคลุมรอบด้าน

ต่อไปนี้ เป็นการอธิบายความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบงานรัฐสภา ซึ่งปัจจุบันมีความโดดเด่นด้วยการนำเอาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือ สอดคล้องกับการนำทางของรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์โลก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ลำดับ	การนำทางของ World e-Parliament Conference	ความสำเร็จ Digital Thai-Parliament
๑.	การกำหนดบทนิยามแบบยืดหยุ่นโดยยึดองค์ประกอบหลัก ๔ ประการ ควรกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ แผนยุทธศาสตร์ และจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาระบบรัฐสภาอิเล็กทรอนิกส์	✓ กำหนดบทนิยามในชื่อ SMART Parliament ✓ จัดทำแผนยุทธศาสตร์/ตัวชี้วัดระดับสำนักงาน ทั้งระยะสั้น และระยะยาว ✓ จัดทำแผนแม่บทตามประเด็นการปฏิรูปประเทศและพัฒนาสู่การเป็น Digital Parliament
๒.	มีการอธิบายขั้นตอนกระบวนการนิติบัญญัติ หรือระบบงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของรัฐสภา	✓ กำหนดโครงสร้างของระบบงานรัฐสภา ✓ จัดทำระบบฐานข้อมูลกระบวนการตรากฎหมาย กระบวนการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และกระบวนการพิจารณาการดำเนินการของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ✓ ออกแบบและจัดทำระบบฐานข้อมูลนิติบัญญัติเพื่อเปลี่ยนแปลงกระบวนงานของรัฐสภาผ่านการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์กว่า ๒๒ ระบบ

ลำดับ	การนำทางของ World e-Parliament Conference	ความสำเร็จ Digital Thai-Parliament
๓.	- การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเมืองระบบรัฐสภา - การมีส่วนร่วมของประชาชนกับกระบวนการการตัดสินใจ (Decision Making) ตามระบบงานรัฐสภา	✓ จัดเตรียมองค์ประกอบเชิงระบบเพื่อให้พื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนกับระบบงานรัฐสภา ✓ การให้ข้อมูลภายในเกี่ยวกับระบบงานรัฐสภาที่เปิดให้ประชาชนเข้าถึงได้ ✓ การมีส่วนร่วมกับรัฐสภาตามบทบัญญัติมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เช่นการตรวจสอบรายชื่อกรณีเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ✓ สร้างระบบเอื้อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลราชการ เช่น ระบบแบบขอใช้ข้อมูลข่าวสารของราชการ ✓ สร้างช่องทางเผยแพร่องค์ความรู้ทั่วไปครอบคลุมทุกมิติข้อมูลระบบงานรัฐสภา ข้อมูลกฎหมาย และกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา เช่น ระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (e-Library) ระบบบริหารจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-documents) ระบบคลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ (LIRT) ✓ มีแหล่งข้อมูลติดตามบทบาทหน้าที่ ภารกิจ กิจกรรมและการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา เช่น ระบบข่าวประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
๔.	การมีส่วนร่วมของเยาวชนคนรุ่นใหม่กับบทบาทรัฐสภา	✓ เผยแพร่ข้อมูลระบบงานรัฐสภาผ่านระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ ✓ มีระบบถ่ายทอดสดการประชุมรัฐสภาผ่านหลายช่องทางทั้งวิทยุ/โทรทัศน์รัฐสภา You Tube รวมถึงติดตามการอภิปรายของสมาชิกรัฐสภารายบุคคลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, twitter
๕.	มุ่งมั่นให้รัฐสภาทั่วโลกยึดเทคโนโลยีและการนำระบบ XML เป็นมาตรฐานการแสดงผลข้อมูลเอกสาร	✓ ระบบฐานข้อมูลทุกระบบใช้เทคโนโลยีการแสดงเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ด้วยการแสดงผลแบบ XML
๖.	ปรับโฉมกระบวนงาน/ลดขั้นตอนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	✓ มีการใช้ระบบการออกเสียงลงคะแนน/ระบบการลงทะเบียน/ระบบการนับคะแนน/ระบบนัดประชุม/ระเบียบวาระ/รายงานการประชุม เป็นต้น

ภาคผนวก

ข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงระหว่างรัฐสภากับประชาชน			
ลำดับ	**รายการ**	**ชื่อระบบฐานข้อมูล**	**การเข้าถึง**
๑.	กระบวนการตรากฎหมาย กระบวนการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และกระบวนการพิจารณาการดำเนินการของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา	๑) การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ๒) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ๓) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ๔) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ๕) การพิจารณาพระราชกำหนด ๖) การตราข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ๗) การตราข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ ๘) การพิจารณาญัตติ ๙) การพิจารณากระทู้ถาม ๑๐) การขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ๑๑) การพิจารณาของคณะกรรมาธิการ ๑๒) ระบบค้นหานัดหมายการประชุม ระบบแสดงผลข้อมูลการนัดหมายการประชุมบนจอ ระบบรับสัญญาณภาพและนำเสนอข้อมูล ๑๓) ระบบข้อมูลกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมาธิการที่เกี่ยวข้อง ๑๔) ระบบประมวลการเบิกจ่ายค่าเบี้ยประชุมของคณะกรรมาธิการ ๑๕) การพิจารณารับทราบตามที่กฎหมายบัญญัติ ๑๖) การมีมติให้รัฐสภาพิจารณาเรื่องอื่นในสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ ๑๗) การตราข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ๑๘) การยืนยันร่างพระราชบัญญัติ ๑๙) การแถลงนโยบาย ๒๐) การเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ๒๑) การรับฟังคำชี้แจงและการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญา	☺ Web service/ XML ☺ มีลำดับการเข้าถึง

ข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงระหว่างรัฐสภากับประชาชน			
ลำดับ	**รายการ**	**ชื่อระบบฐานข้อมูล**	**การเข้าถึง**
๒.	ข้อมูลด้านการประชุมสภา ได้แก่ กำหนดการประชุม ระเบียบวาระการประชุมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น การประชุมร่วมกันของรัฐสภา การประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมวุฒิสภา การประชุมกรรมาธิการ เป็นต้น นอกจากนี้ ระบบยังให้บริการข้อมูลส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพระราชบัญญัติ ญัตติ และกระทู้ถามของสมาชิกรัฐสภาแต่ละรายและให้บริการรับข้อความแจ้งเตือนหรือข่าวสารที่สำคัญจากเจ้าหน้าที่และผู้ดูแลระบบอีกด้วย	ระบบสืบค้นข้อมูลการประชุม	☺Smart Device ☺Mobile App ☺มีลำดับการเข้าถึง
๓.	ข้อมูลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยระบบออกแบบส่วนประสานกับผู้ใช้เป็น ๒ มุมมอง ได้แก่ มุมมองชั้นวางหนังสือและมุมมองรายการหนังสือ	ระบบสนับสนุนการประชุม	☺Smart Device ☺Mobile App ☺มีลำดับการเข้าถึง
๔.	ข้อมูลข่าวสารบ้านเมืองข่าวกิจกรรมและข่าวประชาสัมพันธ์ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา	ระบบข่าวประชาสัมพันธ์	☺Smart Device ☺Mobile App
๕.	ข้อมูลรายงานการประชุม บันทึกการประชุม บันทึกการออกเสียงลงคะแนน สถิติการประชุมสรุปเหตุการณ์การประชุมสภาผู้แทนราษฎรของสภาผู้แทนราษฎรการประชุมร่วมกันของรัฐสภา	ระบบฐานข้อมูลรายงานและบันทึกการประชุม	☺Web service/ XML ☺มีลำดับการเข้าถึง

ข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงระหว่างรัฐสภากับประชาชน			
ลำดับ	**รายการ**	**ชื่อระบบฐานข้อมูล**	**การเข้าถึง**
๖.	ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานฯ ข้อมูลสนับสนุนการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และการประชุมร่วมกันของรัฐสภาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	ระบบบริหารจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์	☺ Web service/ XML
๗.	แบบคำร้องขอใช้ข้อมูลข่าวสารของราชการผ่านแบบฟอร์มออนไลน์สำหรับขอรับบริการข้อมูลข่าวสารของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	ระบบแบบขอใช้ข้อมูลข่าวสารของราชการ	☺ Web service/ XML
๘.	กฤตภาคข่าว (news Clipping) ข้อมูลราชกิจจานุเบกษา กระทู้ถามตอบที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา คำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ฯลฯ	ระบบสืบค้นเอกสารหอสมุดรัฐสภา (Document Image Processing: DIP)	☺ Web service/ XML
๙.	ข้อมูลทรัพยากรหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ และสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ	ระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (e-Library)	☺ Web service/ XML ☺ Mobile App
๑๐.	ข้อมูลกฎหมาย (Content of Law) รายงานการประชุมร่างพระราชบัญญัติ ดัชนี วารสาร ไฟล์เสียง วีดีโอฯ	ระบบ Content Management	☺ Web service/ XML
๑๑.	ข้อมูลสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ (LIRT)	ระบบคลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ (LIRT)	☺ Web service/ XML ☺ Mobile App
๑๒.	ข้อมูล/องค์ความรู้/การติดตามร่างกฎหมาย/แก้ไข-เพิ่มเติมร่างฯ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเพื่อเสนอต่อรัฐสภา	ระบบการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย	☺ Web service/ XML

บรรณานุกรมอ้างอิง

- World e Parliament Report 2018 ,Inter-Parliament Union 2018, ISBN 978-92-9142-735-2
- World e-Parliament Conference 2018 Parliaments, technology and innovation
  https://www.ipu.org/event/world-e-parliament-conference-2018
- แผนพัฒนา Digital Parliament ของรัฐสภา ระยะ ๕ ปี (๒๕๖๑ – ๒๕๖๕)
- แผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรพ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖
  https://edoc.parliament.go.th/Result.aspx?docId=507206&detailId=727732
- แผนยุทธศาสตร์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๐
- Library and Research Services for Parliaments Section
  Centre for Innovation in Parliament
- รัฐสภาดิจิทัล Digital Parliament
  http://library.senate.go.th/document/mSubject/Ext73/73249_0001.PDF
- World e-Parliament Conference 2014 - updates to information
  https://www.asgp.co/node/22947